

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ДОПОМОГОЮ СТВОРЕННЯ ЦЕНТРІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

© Нікішин Є. В., 2015

Розглянуті основи побудови продовольчої безпеки регіону за допомогою формування “каталітичних” центрів розвитку, що створюються на основі принципу “субсидіарності”. Показана необхідність формування центрів для забезпечення продовольчої безпеки у сучасних економічних умовах. Визначено проблеми, які виникнуть перед Україною після підписання ЄС договору про трансатлантичне партнерство, торгівлю та інвестиції. Обґрунтовано актуальність організації захисту регіонального ринку в умовах інтеграційних процесів. Виявлено завдання та шляхи створення і стійкої роботи каталітичних центрів розвитку. Одним із завдань є визначення основних принципів контролю продовольчої безпеки, концептуально побудованих на принципах раціоналізації та оптимізації використання потенціалу регіонів.

Ключові слова: центри розвитку регіону, економічна безпека, аграрний протекціонізм.

E. V. Nikishin

“KROK” University

ENSURING FOOD SECURITY THROUGH THE CREATION CENTERS OF DEVELOPMENT IN THE REGION

© Nikishin E. V., 2015

The article is devoted to the basics of building a system of food security in the region by forming a “catalytic” development centers. Developed a model of regional development based on the concept of growth poles on the principle of “subsidiarity”. The centers of development should be preferred and effective way to address food security and development of the region. This model is largely should contribute to the solution of complex of socio-economic problems in the region. The article carried the conceptualization and analysis of the role of the leading agricultural enterprises in the creation of food security in the region and the country. There are defined a policy framework of strengthening the productive potential of enterprises and their transformation into development centers. The concept of development centers is the theory of open-driven trade policy. On the basis of this concept examined the basic directions of transformation of enterprises in the centers of development of the region. Author shows peculiarities of the use of natural, financial, technological and human resources to build development centers. The author examines problems that typically arise during the formation of centers of development.

The main purpose of the construction of the system is to create sustainable social and economic development of the region. Are listed the threats and risks that arise for Ukraine as a result of the signing of the contract of Transatlantic Trade and Investment Partnership. The conclusion is drawn that Ukraine should take measures to protect the economic and food security at the national and regional levels. The analysis of the problems shows that food

security is provided by a complex interaction of state bodies, businesses, financial institutions, regional and sub regional levels with the rational use of all available resources. The strategy of interaction built within the framework of the fundamentally new concept, which is based on the principle of subsidiarity. The strategy of interaction requires the creation of the basic principles of the system of control of food security in the region. The author believes that the economic security of the region should be based on the principle of subsidiarity, which is the basis for the strategy of development of advanced enterprises, which are catalytic centers of development of the region. Politics of protectionism of the agricultural sector will contribute to the protection and development of the domestic food market, the creation of a single economic space, the establishment of intra- and inter-regional communications, system integration in external markets, achieving a high level of food security in the region and the country as a whole. Common agricultural policy and the creation of catalytic centers of development will contribute to the achievement of food security in the region.

Key words: centers of development of the region, economic security, agrarian protectionism.

Постановка проблеми. Сучасне соціально-економічне становище України визначає актуальність діяльності держави щодо забезпечення продовольчої та економічної безпеки. Політичні та економічні перетворення, що відбулись у країні, роблять необхідними цілеспрямовану діяльність держави у цій сфері. Необхідність інтенсивних економічних перетворень означає перехід до якісно нової моделі господарювання, що спирається як на специфічні умови національного розвитку, так і на глобальні світові тенденції.

На цьому етапі виявляються негативні наслідки раніше обраної тактики і стратегії реформування, зростає деіндустріалізація економіки, посилюється розшарування населення за рівнем доходів, зростає продовольча залежність країни, під загрозою її продовольча безпека. На нашу думку, необхідна розробка програми державного регулювання продовольчого господарства та фінансово-кредитної політики, підтримка вітчизняного виробника, фінансування, оподаткування та страхування, побудованої у межах нової концепції, що виходить із принципу “субсидіарності”.

У 2014 році темпи падіння України становили -28,1 % номінального ВВП (у дол. США) від рівня 2013 року, що значно нижче від середнього показника приросту (14,3 %), досягнутого у період 2004–2013 рр. (з урахуванням падіння ВВП у кризовому 2009 році на -34,9 % у дол. США). Що стосується темпів зростання ВВП на душу населення, то у 2014 році вони були негативними і становили -23,9 % від рівня 2013 р. (в дол. США) [1]. У середньостроковій перспективі повернення до високих темпів зростання, досягнутими в післякризовий період економічного буму 2010-2011 років, навряд чи можливий. Негативний вплив також зробило значне підвищення в останні два роки цін на паливо і продовольство.

Сьогодні економічні умови такі, що у поточному десятилітті можна чекати зниження темпів економічного зростання і темпів зростання експорту, а також посилення волатильності цін, за збереження високих цін на паливо і продовольство. Поточні тренди свідчать про зниження надходження інвестицій і, можливо, скорочення обсягів допомоги. Поточна економічна ситуація у світі, а також середньострокові прогнози не дають Україні можливостей швидко вийти з кризи. Така ситуація передбачає необхідність виконання завдань розвитку системи продовольчого забезпечення обмеженими засобами, основою яких будуть ресурси регіону, кошти Державного бюджету та ресурси самих виробників. Завдання в області реалізації програм забезпечення продовольчої безпеки визначається не тільки економічною ситуацією – їх потрібно оцінювати з урахуванням довгострокових економічних і соціальних тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досконалому вивченню питання розвитку ринку продовольства і регулювання продовольчого забезпечення, а також регіональної політики і ефективності продовольчого сектору приділяли увагу В. С. Балабанов [2], Ю. Д. Білик, В. Геєць [3], Б. М. Данилишин [4], Л. В. Дейнеко [5], О. І. Гойчук, С. М. Кваша, П. Т. Саблук [6], В. Г. Ткаченко, О. С. Щекович, В. В. Юрчишин та ін. Серед зарубіжних науковців великий внесок зробили

В. Агаєв, Л. Абалкін, І. Богданов, А. Богомолів, З. Іл'їна, та ін. Проте дослідження питань регіональної продовольчої безпеки у контексті вирішення цієї проблеми з врахуванням світового досвіду в нових економічних умовах не можна назвати вичерпаними. Невивченим питанням залишається соціально-економічний розвиток регіонів у країнах, які розвиваються в умовах обмеженості ресурсів і недостатнього доступу до ринків державного рівня і світових ринків продовольства. Серйозними проблемами є зростаюча конкуренція і глобалізація світового ринку, які викликають негативні тенденції продовольчого забезпечення, що ведуть до зниження економічної безпеки. Однією з таких тенденцій є вузька спеціалізація сільськогосподарського виробництва, яка веде до зниження якості та раціональності використання ресурсів.

Питання виходу зі стану монокультурного виробництва, що призводить до одностороннього соціально-економічного розвитку регіону та вразливості його економічної безпеки загалом, залишаються дуже важливим та складним завданням. Питання оперативної політики розвитку сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні в умовах обмеженості регіональних та державних ресурсів є маловивченою темою. Пропоновані раніше шляхи розвитку в умовах наростаючих економічних проблем виявляються неефективними і не можуть бути наразі здійснені на державному рівні. Висока актуальність проблем продовольчої безпеки на регіональному рівні та недостатнє наукове вивчення питань розроблення концепції стратегії розвитку регіонів України стали визначальними під час вибору теми статті.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Дослідження світового досвіду продовольчого забезпечення найменш розвинених країн створенням “каталітичних” центрів розвитку як складової частини економічної безпеки є актуальною науково-методологічною та організаційною проблемою, яка полягає у побудові регіональної системи продовольчої безпеки України за допомогою розвитку і кооперації провідних сільськогосподарських товаровиробників, виявлення основних системних аспектів контролю продовольчої безпеки регіону на основі принципу субсидіарності.

Формулювання цілей роботи. Мета роботи полягає у вивченні особливостей побудови та функціонування каталітичних центрів економічного розвитку регіону, забезпечення їх діяльності та управління на регіональному рівні з метою розроблення концептуальних і методичних аспектів для створення довгострокової стратегії розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах кризи можливості держави забезпечити стійке зростання, масштабні реформи в країні і в окремих регіонах виявляються недостатніми та обмеженими, до того ж вони призводять до розпорошення обмежених коштів і ресурсів, не даючи вагомої віддачі від їх застосування. Запропонована модель розвитку ґрунтується на концепції полюсів зростання. Відповідно до цієї концепції в умовах глобальної взаємозалежності економік великі і динамічно зростаючі підприємства регіону стають полюсами зростання у регіональній економіці. Через складний механізм взаємодії різних сил вони можуть надавати як позитивний, так і негативний вплив на економічний простір довкола себе [7, с. 9].

Активні торговельні відносини з підприємствами-центрами зростання сприяють розширенню доступу до сировини, дешевих напівфабрикатів і споживчих товарів, що приносить очевидну вигоду фірмам, які використовують місцеві ресурси, і кінцевим споживачам. Однак це може негативно позначитися на національних підприємствах, що виробляють аналогічну продукцію. Тим не менше, процес залучення підприємств регіону в регіональні та субрегіональні виробничі мережі відкриває додаткові можливості для структурних перетворень, підвищення рівня кваліфікації робочої сили і технічного прогресу.

Є перспективним використання концепції центрів зростання на регіональному рівні, на якому такими центрами виступають не тільки великі, а й новостворювані, перспективні та підприємства регіону, які динамічно розвиваються. Однак такі підприємства самі по собі не визначають розвиток

регіону, якщо не залучати їх до економічної політики регіону, заснованої на концепції “каталітичного” центру розвитку регіону.

Каталітичним центром розвитку (КЦР) регіону є підприємство або група підприємств, орієнтованих не на перерозподіл наявних ресурсів, а на створення нових виробничих потужностей та ефективнішого використання наявного виробничого потенціалу. Головне завдання підприємств КЦР є комплексний соціально-економічний розвиток, де фінанси є цілями розвитку, а не розвиток, підпорядкований фінансам.

Для того, щоб провідні підприємства регіону стали каталізатором розвитку, необхідно проводити політику, спрямовану на зміцнення їх виробничого потенціалу та збільшення за рахунок цього продуктивної зайнятості. Основними напрямками цієї політики є: мобілізація використовуваних ресурсів та ресурсів, які використовуються недостатньо; створення нових виробничих потужностей; підвищення продуктивності та розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства; поширення наявних технологій; збільшення державних витрат на розвиток інфраструктури; підвищення кваліфікації робочої сили; створення нових продуктів і формування нових ринків.

Найважливішим інструментом зміцнення виробничого потенціалу КЦР є надання ресурсів, зокрема офіційних, на цілі фінансування та розвитку виробничої та економічної інфраструктури. Актуальними, але недостатньо розробленими інструментами, які виражаються у підтримці зусиль у придбанні та поширенні знань, є інвестиції у навчання і передача технологій, сприяння розширенню бази технологічних знань на рівні окремих підприємств КЦР; надання доступу до ринків, які забезпечують можливості надбання нових знань і підвищення рівня освіти кадрових ресурсів, що забезпечують підприємства КЦР кваліфікованими фахівцями.

КЦР на початкових етапах розвитку не повинен покладатися тільки на ринкові чинники як інструмент проведення необхідних структурних перетворень і трансформації економіки. З метою прискорення економічного зростання йому необхідно забезпечувати перерозподіл виробничих і зовнішніх активів і ресурсів на користь секторів, які є генераторами росту. Для цього КЦР повинно проводити стратегічно орієнтовану політику інтеграції в регіональну економіку, а не прагнути лишень лібералізації торгівлі з урахуванням своїх поточних і початкових порівняльних переваг [7, с. 11]. Така політика можлива за наявності єдиного плану розвитку регіону, в якому економічні інтереси розвитку КЦР збігаються з розвитком регіону та стимулюються цим розвитком.

В основі концепції КЦР лежить теорія відкритості у контексті “керованої” торгової політики, що дає змогу підприємству концентрувати обмежені ресурси на виробництві тих товарів, попит на які найеластичніший по доходах і цінах. У той самий час в регіоні необхідно заохочувати поширення знань, необхідних для підвищення якості усіх місцевих чинників виробництва [7, с. 11].

Основою внутрішньорегіонального розвитку є стабільний розвиток структурних реформ для формування оптимальної структури зайнятості на користь найпродуктивніших видів діяльності та подолання негативних тенденцій глобалізації у вигляді вузької спеціалізації виробництва і диктату закупівельних цін. Зміна несприятливих тенденцій і зміцнення життєздатності КЦР можливі за допомогою забезпечення альтернативних джерел фінансування, наявності захищених ринків збуту, розвитку досвіду здійснення політики і стратегій розвитку економіки підприємств КЦР і зміцненню потенціалу. Необхідність забезпечення альтернативними джерелами фінансування зумовлена нестачею бюджетних ресурсів. Такими джерелами може бути фінансування з боку інших підприємств або регіонів у ті галузі, власний розвиток яких для контрагентів обмежений за природно-кліматичними, економічними причинами тощо.

Зміцнення виробничого потенціалу КЦР здійснюється наданням офіційних ресурсів для розвитку виробничої та економічної інфраструктури; вкладенням інвестицій, передачею технологій, бази технологічних знань на рівні підприємств КЦР, наданням преференційного доступу до ринків.

Передача технологій є важливим інструментом зусиль зі зміцнення виробничого потенціалу [7, с. 14]. Як показує практика, негайний перехід до найпередовіших технологій виробництва продукції здебільшого виявляється неможливим через високі цінові бар'єри, необхідність повної перебудови виробництва, що веде до часткової або повної зупинки виробництва, отримання нових

знань і навчання персоналу. На певних етапах поступове вдосконалення технологій без революційної перебудови виробництва сприяє розвитку КЦР із збереженням обсягів виробництва без істотних і ризикованих витрат.

Преференційний торговельний режим означає надання усім регіональним КЦР безмитного і безквотного доступу на регіональний і міжрегіональні ринки із застосуванням пільгового оподаткування. Ці режими є заходами непрямой дії, уможливаючи економити ресурси для отримання переваг вільної конкуренції та придбання досвіду і знань, необхідних для модернізації.

Торгівля, інвестиції та допомога з метою розвитку КЦР сприяють як взаємодоповнюваності, так і конкуренції між регіональними інтересами КЦР та інтересами інвесторів і експортерів з інших регіонів. Цей напрямок розвитку КЦР дає змогу отримати доступ до природних ресурсів в інших регіонах, і до яких не можна отримати доступ іншим способом. З цього випливає, що процвітання і стабільність розвитку на регіональному рівні неможливо забезпечити без участі усіх регіонів.

Регіональна політика тут розуміється як механізм розвитку КЦР з метою загального розвитку регіону та вбудовування його у загальну економічну систему держави з максимальною вигодою від регіонального співробітництва. Таке вбудовування є засобом прискорення соціально-економічного розвитку та розвитку людського потенціалу КЦР і регіону загалом. Досягається це внутрішнім економічним розвитком регіону і внутрішньою інтеграцією з метою стратегічної інтеграції регіональних економічних блоків в економіку країни. Розвиток регіону означає, що торгівлі між регіональними партнерами надається перевага, а проведена стратегічна торговельна політика узгоджується з внутрішньою промисловою політикою регіону. Стратегічна інтеграція регіонів повинна поєднуватися з тарифами, імпортними й експортними квотами і заборонами, а також технічними та фітосанітарними стандартами, що захищають як регіональний, так і внутрішньодержавний ринки.

Заходи обмежувального, а в багатьох випадках і заборонного характеру для захисту регіонального та національного ринків необхідні в умовах підготовки Трансатлантичного договору про вільну торгівлю (Transatlantic Trade and Investment Partnership – ТТІР), який повинен бути підписаний між США та Європейським Союзом у 2015 році. Заходи, передбачені договором ТТІР, істотно можуть погіршити стан продовольчої безпеки в Україні, як країні, що йде по шляху євроінтеграції і взаємної відкритості ринків продовольства з ЄС. Зараз відомі лише окремі положення, які є об'єктом дискусій. Зокрема, Договір ТТІР передбачає послаблення захисних механізмів контролю та допуск на європейські ринки продукції, яка вирощена із застосуванням гормонів росту і продуктів з ГМО. Мита в трансатлантичній торгівлі промисловою та аграрною продукцією повинні бути повністю усунені, а нетарифні торговельні обмеження значно скорочені (договір передбачає однаковий підхід у сфері державних закупівель, зниження санітарних норм, екологічних стандартів, скасування низки законів, що стосуються якості продуктів харчування та їх виробництва тощо). Підписаний ЄС договір дасть змогу американським корпораціям необмежено продавати в Європі генетично модифіковані продукти харчування без маркування, м'ясо клонованих тварин, м'ясо, вирощене із застосуванням гормонів та дезінфікованих у хлорних ваннах курей [8].

Об'єктом переговорів ТТІР є зняття контролю та обмежувальних правил для фінансового сектору. Принципом ТТІР є приватизація державної власності, зокрема природних монополій. Монополізація водопостачання, охорони здоров'я та освіти відбувається в інтересах великих корпорацій. Регіональні власті в процесі прийняття рішень не мають права голосу. Соціальні та екологічні аспекти під час укладення договору будуть братися до уваги дуже обмежено. ТТІР надасть можливість для фрекінгу – спірного способу видобутку газу та нафти за допомогою руйнування нижніх шарів породи і нагнітання в тріщини під високим тиском отруйної суміші води, піску, токсичних хімічних речовин і агресивних кислот.

Наслідками прийняття договору ТТІР Європейським Союзом для України, ринок продовольства якої дуже залежить від поставок імпоротної продукції, будуть:

– заповнення продовольчого ринку дешевими неякісними товарами, які, транзитом через ЄС, ввозяться в Україну, що призведе до остаточного руйнування регіональної структури дрібних і середніх і значною мірою великих товаровиробників;

– зняття контролю та обмежувальних правил для фінансового сектору призведе до зниження ділової активності та обмеження доступу до ефективних фінансових інструментів, викличе масове банкрутство регіональних товаровиробників та загострення соціально-економічної ситуації;

– монополізація водопостачання, охорони здоров'я та освіти корпораціями з метою виключно отримання максимальних прибутків погіршить якість надаваних послуг, сприятиме деградації регіону і зниження соціально-економічного рівня життя [8].

У контексті підготовленого договору ТТІР Україна повинна вжити превентивних заходів захисту своєї економічної та продовольчої безпеки на національному та регіональному рівнях. Заходи щодо захисту повинні передбачати надання ширших повноважень регіонам з одночасно створеною системою захисту внутрішнього регіонального ринку. Важливу роль у системі захисту повинні виконувати КЦР, які забезпечують регіон продовольством та сільськогосподарською продукцією, взаємно доповнюють один одного з метою забезпечення високої автономності регіону.

Важливим напрямом розвитку КЦР є подолання проблем у сільському господарстві, що виражаються в нездатності сільськогосподарських підприємств виробляти додатковий продукт у багатьох галузях і забезпечити продовольчу безпеку регіону. У Київській області ця нездатність проявляється в скороченні поголів'я худоби, яке за період з 1995 по 2014 роки по великій рогатій худобі зменшилося в 6,75 рази – з 988,8 до 146,6 тис. голів, зокрема корів – у 5,2 рази (з 400,1 до 76,9 тис. голів), свиней – в 1,47 рази (з 715,2 до 485,3 голів) [9, с. 50]. Важливу роль у подоланні цих проблем КЦР відіграє проведення адаптаційних досліджень із вдосконалення виробництва та зниження собівартості, створення регіональних потужностей для зберігання сільськогосподарської продукції та координація інвестиційних програм на регіональному рівні. Для формування таких програм особливе значення має фінансове співробітництво за рахунок використання можливостей регіональних банків розвитку. Таке спільне наукове, виробниче та організаційне співробітництво, що формується у регіональну промислову політику з використанням цілого набору засобів захисту регіонального виробництва та його розвитку – від тарифних і нетарифних обмежень до субсидій, пільгових позик, прямого надання інфраструктурних послуг, заохочення досліджень, розробок та науково-технічної діяльності тощо повинно отримати широкий розвиток [7, с. 15].

У питаннях розвитку КЦР покликаний забезпечувати отримання максимальних вигод від регіонального співробітництва та органічного вбудовування регіональних економік в державні та світові ринки. Така співпраця першочергово має прискорити економічний і соціальний розвиток регіону та вдосконалити освіту кадрового потенціалу. Регіональне співробітництво будується на перевазі виробництва і торгівлі між регіональними партнерами, а стратегічна виробнича та торговельна політика КЦР будується з урахуванням внутрішньої економічної політики держави. Така політика оперує як традиційними інструментами (тарифи, квоти і заборони), так і технічними та фітосанітарними стандартами, що перешкоджають проникненню на ринок небезпечних і неякісних продуктів харчування.

Інтеграція КЦР у державну та світову економіку здійснюється відповідністю рівня і норми виробництва і логістики продуктів харчування найсучаснішим вимогам державних та світових стандартів якості, високою рентабельністю виробництва та оптимальним рівнем використання природних та економічних ресурсів.

Розширеному відтворенню регіонального КЦР у сфері сільського господарства великою мірою заважають невирішені соціальні та екологічні проблеми. Низький рівень життя, який ініціює відтік працездатного населення у міста, старіння населення, вимирання сіл, недостатня кваліфікація працівників та супутні проблеми роблять необхідним соціальний розвиток села. Наприклад, чисельність осіб працездатного віку в сільській місцевості Київської області постійно скорочується як у відносному, так і в абсолютному значенні, та становить 47,5 % у 2013 р. проти 52,2 % – у 2011 р. У той самий час зросла чисельність осіб пенсійного віку – 35,4 % у 2013 р. проти 31,6 % – у 2011 р. [10, табл. I.1; 11, табл. I.1].

Зниження агротехнічної культури, ерозія та зниження родючості ґрунтів, скорочення та зникнення системи сортових насінницьких, агрохімічних станцій та станцій племінного тваринництва ускладнює загальний розвиток та вимагає комплексного вирішення цих проблем у контексті створення центрів каталітичного розвитку на селі.

Створення та розвиток КЦР пов'язаний з проблемою мобілізації фінансових ресурсів та забезпечення їх продуктивного використання, що сприяє сталому і всебічному зростанню. Фінансування практичної реалізації концепції розвитку регіону повинна здійснюватися регіональними та субрегіональними банками розвитку, ресурси яких складаються з коштів інвесторів, зацікавлених у доступі до ресурсів і продукції окремих КЦР і регіону загалом.

Регіональне фінансове співробітництво охоплює широкий спектр діяльності, що складається з: регіональних фінансових стимулів для торгівлі всередині регіону; регіональної грошово-кредитної системи, що забезпечує надання ліквідності для пом'якшення наслідків зовнішніх потрясінь; регіональних і субрегіональних банків розвитку, що надають довгострокове фінансування на цілі розвитку. Регіональні банки розвитку забезпечують КЦР більшу самостійність і можливості контролю. Наявність чинника географічної близькості дає змогу регіональним банкам, що мають тісні економічні та інформаційні зв'язки, робити їх ефективнішими, оскільки вони можуть визначати свої умови позичальникам, враховуючи їх фактичний стан. Цільові інвестиції сприяють надбанню знань і досвіду у галузі розвитку і використовуються з великим урахуванням реальних потреб. Особливе значення регіональні банки розвитку мають для малих і середніх підприємств КЦР, чиї інтереси враховуються з найбільшою повнотою. Досвід показує, що регіональні та субрегіональні банки найефективніші тоді, коли їх акціонери є їх клієнтами. Ця обставина сприяє посиленню відповідальності бенефіціарів за програми і проекти, що фінансуються такими банками. З урахуванням цього пропонується, щоб принцип субсидіарності став одним з керівних принципів створення і розвитку КЦР.

Сформовані економічні відносини на продовольчому ринку показали, що в умовах нинішнього розвитку не створюється єдиного економічного простору. Одним з основних завдань функціонування продовольчого ринку регіону повинно стати формування єдиного простору через розвиток КЦР, що сприяє налагодженню внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків, швидкому просуванню сільсько-господарської сировини та продуктів харчування до споживачів, зменшення посередницької ланки.

Усі ці проблеми вимагають створення основних системних принципів контролю продовольчої безпеки регіону. Така система контролю концептуально будується на принципах раціоналізації та оптимізації використання потенціалу регіонів, враховує наявні і потенційні природні ресурси, систему економічних відносин, соціальний стан в регіоні, науково обґрунтовану методологію побудови регіональної забезпеченості продовольством, чинники стійкості економічної системи, систему моніторингу стану продовольчого забезпечення та прогнозування можливих трансформацій.

Заходи щодо забезпечення контролю економічної безпеки і розвитку регіону (ЕБРР), які повинні здійснюватись органами регіональної влади для оптимізації структурних складових системи продовольчого забезпечення, на нашу думку, повинні містити таку послідовність дій:

- 1) визначення стану ЕБРР і визначення пріоритетних напрямів розвитку економіки регіону;
- 2) постановка завдань розвитку і побудова економетричних моделей ЕБРР для аналізу і прогнозування її стану;
- 3) організаційно-економічне забезпечення розроблення та впровадження моделей ЕБРР;
- 4) розроблення системи контролю ЕБРР та організаційно-економічне забезпечення її впровадження;
- 5) прогнозування стану ЕБРР на підставі аналізу динаміки показників системи контролю ЕБРР в стабільних і кризових ситуаціях;
- 6) розроблення заходів та організація управління регіоном у різних прогнозних ситуаціях;
- 7) створення організаційно-економічних механізмів партнерських відносин суб'єктів підприємницької діяльності з органами державного та регіонального управління, розроблення програм спільних дій з контролю стану ЕБРР;
- 8) визначення економічного ефекту системи контролю ЕБРР.

Запропоновані основні напрями та послідовність дій враховують усі необхідні цілі та завдання і дають змогу сформулювати сприятливе зовнішнє і внутрішнє економічне середовище. Створення центрів розвитку регіону є актуальною та необхідною умовою збереження стабільного існування системи продовольчого забезпечення та гарантією економічної безпеки регіону.

Висновки. Економічна безпека в сучасних умовах в Україні повинна будуватися на основі принципу “субсидіарності”, покладеного в основу стратегії створення і становленні перспективних підприємств, які є каталітичними центрами розвитку регіону в поєднанні з протекціоністськими і обмежувальними заходами захисту внутрішнього ринку для забезпечення національної безпеки.

Побудова каталітичних центрів розвитку повинна відбуватися на основі раціонального використання усіх видів ресурсів; гармонійного і стратегічного розвитку продуктивних сил і виробничих відносин; забезпечення стабільного і системного соціально-економічного зростання з урахуванням особливостей регіонального розвитку; ефективної системи контролю продовольчого забезпечення; захисту внутрішнього ринку регіону у поєднанні зі стратегічною інтеграцією в зовнішні торговельні ринки.

Створення каталітичних центрів розвитку на основі принципу “субсидіарності” повинно супроводжуватись відповідним розробленням та впровадженням заходів для забезпечення контролю економічної безпеки і розвитку регіону, які здійснюються органами регіональної влади та підприємцями для оптимізації структурних складових системи продовольчого забезпечення. Здійснення заходів з контролю економічної безпеки дає змогу сформувати сприятливе зовнішнє і внутрішнє економічне середовище для розвитку регіону.

Багатосторонні заходи щодо єдиної сільськогосподарської політики і створення регіональних каталітичних центрів розвитку сприятимуть досягненню продовольчої безпеки на сучасному етапі. Політика протекціонізму аграрного сектору сприятиме захисту і розвитку внутрішнього продовольчого ринку, створенню єдиного економічного простору, налагодженню внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків, системній інтеграції у зовнішні ринки, досягненню високого рівня продовольчої безпеки регіону і країни загалом.

1. Валовой внутренний продукт Украины / Министерство финансов Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>. 2. Балабанов В. С. Аграрные отношения в условиях перехода к рынку. – М.: РСПИ, 1991. – 106 с. 3. Гесць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: моногр.: у 2 ч. – Ч. 1 / за ред. В. М. Гесця, А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с. 4. Данилишин Б. М. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / за наук. ред. Б. М. Данилишина. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – 688 с. 5. Дейнеко Л. В. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / Л. В. Дейнеко – К.: Наук. думка, 2007 г. – 405 с. 6. Саблук П. Т. Організаційно-економічні напрями інноваційного переоснащення аграрного виробництва // Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України [Текст]: матер. наук.-практ. конф. – К.: НТУУ “КПІ”, 2003. – 434 с. 7. Потенциальная роль сотрудничества Юг–Юг во всеохватывающем и устойчивом развитии. Наименее развитые страны // Доклад, 2011 год. UNCTAD/LDC/2011 (Обзор) / Конференция Организации Объединенных Наций по Торговле и Развитию. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viktorvoksanaev.narod.ru/lcd2011overviewru.Pdf>. 8. Договор о свободной торговле – “троянский конь” для корпоративных интересов / deutsche-stimme.de. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.volksdeutsche-stimme.de/aktuell/trade_2014.htm. 9. Нікішин Є. В. Формування стратегії продовольчого забезпечення регіону як фактора економічної безпеки України / Є. В. Нікішин // Вчені записки університету “КРОК”. – 2014. – Вип. 37. – С. 45–53. 10. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році: стат. зб. Ч. II: Київська область // Державна служба статистики України / відп. за випуск І. І. Осипова. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2012 рік. – 181 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>. 11. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році: стат. зб. Ч. II: Київська область // Державна служба статистики України / відп. за вип. І. І. Осипова. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2014 рік. – 180 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.